

УДК 349.2

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2023.2.25>

С. Ю. Зайцев

аспірант кафедри цивільно-правових дисциплін  
і трудового права імені професора О. І. Процевського  
Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди  
ORCID: 0009-0006-7197-2802

## ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОБОЧОГО ЧАСУ ТА ЧАСУ ВІДПОЧИНКУ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

У статті досліджено проблемні аспекти правового регулювання робочого часу та часу відпочинку працівників поліції. Належний рівень соціального захисту поліцейських створює безпечний психологічний простір для поліцейських. У зв'язку із цим у новому Законі України «Про Національну поліцію» приділено значну увагу соціальному захисту поліцейських, зокрема виділено такі його складові, як робочий час та час відпочинку. Закон «Про Національну поліцію» є більшою мірою адаптованим до норм трудового законодавства України. Врегулювання на спеціальному законодавчому рівні питання робочого часу та часу відпочинку поліцейських сприятиме підвищенню іміджу служби у Національній поліції. На підставі здійсненого аналізу зроблено висновок, що правове регулювання соціального захисту працівників поліції, яке виражене у Законі України «Про Національну поліцію», є більш адаптоване до норм трудового законодавства та для подальшого підвищення ефективності діяльності поліцейських необхідно: - категоріальний апарат нормативно-правових актів, які стосуються робочого часу поліцейських, привести до єдиного визначення поняття «робочий час» та замінити поняття «службовий час» на «робочий час»; - привести у відповідність до трудового законодавства норму стосовно визначення тривалості робочого часу поліцейських; - прийняти підзаконний нормативно-правовий акт, яким закріпити порядок регулювання процесу розподілу службового часу поліцейських задля недопущення порушень права співробітників на відпочинок та зниження ефективності виконання службових обов'язків, погіршення психологічного клімату у колективі; - доповнити Закон «Про Національну поліцію» нормами, які би вказували на вид відповідальності, до якого може бути притягнуто відповідальну особу при порушенні трудових прав поліцейських; - надати працівникам поліції права самим обирати вид компенсації за виконання роботи у святкові та неробочі дні; - удосконалити облік робочого часу поліцейських для визначення компенсації за роботу у вихідні, святкові та неробочі дні та доповнити Закон нормою, в якій би було наведено перелік службових обов'язків, виконання яких може виникнути (або існує постійно) протягом вихідного, святкового або ж неробочого дня, та навести умови залучення поліцейських до їх виконання, по аналогії до переліку умов, наведених у ст. 71КЗпП.

**Ключові слова:** соціальний захист, поліція, працівники поліції, робочий час, час відпочинку, органи Національної поліції України.

**Постановка проблеми.** Україна знаходиться у періоді реформування органів державної влади. Одним із яскравих прикладів реформування системи державної є прийняття Закону України «Про Національну поліцію», який більшою мірою відповідає міжнародно-правовим актам, що регулюють діяльність поліції. Прийняття зазначеного Закону є першим кроком на шляху до створення системи правоохоронних органів європейського зразка та забезпечення інститутів, спрямованих на гарантування верховенства права, дотримання прав та свобод людини і громадянина та їх захисту.

Належний рівень соціального захисту поліцейських створює безпечний психологічний простір для поліцейських. У зв'язку із цим у новому Законі України «Про Національну поліцію» приділено значну увагу соціальному захисту поліцейських, зокрема виділено такі його складові, як робочий час та час відпочинку. Закон «Про Національну поліцію» є більшою мірою адаптованим до норм трудового законодавства України. Врегулювання на спеціальному законодавчому рівні питання робочого часу та часу відпочинку поліцейських сприятиме підвищенню іміджу служби у Національній поліції.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.**

Проблемам робочого часу та часу відпочинку працівників поліції приділялась значна увага зі сторони таких науковців, як: В.В. Андреев, Л.Ю. Бугров, В.Я. Бурак, Н.М. Вапнярчук, В.В. Жернаков, М.І. Іншин, О.А. Мирошниченко, Л.В. Могілевський, В.Я. Киян, С.О. Іванова, К.Ю. Мельник, Є.Ю. Подорожній, С.М. Прилипко, Г.І. Чанишева та інші. Проте, внаслідок продовження проведення реформи в Національній поліції, питання правового регулювання робочого часу та часу відпочинку працівників поліції на теперішній час залишається актуальним.

**Формування цілей статті (постановка завдання).** Метою статті є дослідження правового регулювання робочого часу та часу відпочинку працівників поліції.

**Виклад основного матеріалу.** Однією із причин залишення служби 48 % поліцейських є ненормований робочий день, із яких 61,21 % працювали протягом усіх вихідних та святкових днів протягом останнього півріччя їх служби [1, с. 492]. На жаль, ситуація не покращується, а, навпаки, погіршується внаслідок ускладнення криміногенної ситуації у країні та за умов підвищення грошового забезпечення поліцейських, що використовується керівництвом територіальних органів поліції як аргументування роботи понаднормово.

У законодавчих актах, які регулюють робочий час поліцейських та державних службовців, якими і є поліцейські, можна зустріти поняття «робочий час» та «службовий час». У ст. 45 Конституції України вказано, що максимальна тривалість робочого часу встановлюється законом [2]. Із цього можливо зробити такі висновки: 1) робочий час є певним проміжком часу, який має певні межі; 2) визначення максимально можливого робочого часу має відбуватися тільки на рівні закону, на рівні підзаконних нормативно-правових актів це вже буде порушенням; 3) дана норма є бланкетною, оскільки містить посилання до інших спеціальних законів.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює діяльність інституту робочого часу є Кодекс законів про працю, а саме Глава IV «Робочий час» [3]. Згідно ст. 50 КЗпП нормальна тривалість робочого часу не може перевищувати 40 годин на тиждень. Але відповідно до ч. 2 ст. 50 КЗпП підприємства й організації при укладенні колективного договору можуть встановлювати меншу норму тривалості робочого часу, аніж зазначена [3].

Відповідно до ч. 1 ст. 59 Закону України «Про Національну поліцію» служба у Національній поліції є державною службою особливого характеру. В свою чергу, Закон України «Про державну службу» [4] є спеціальним нормативно-правовим актом, який регулює діяльність державних службовців. Таким чином, при дослідженні інституту робочого часу поліцейських необхідно враховувати ті нормативно-правові акти, які регулюють діяльність державних службовців. Так, відповідно до ст. 56 Закону України «Про державну службу» тривалість робочого часу державного службовця становить 40 годин на тиждень [4]. Однак, вказана тривалість робочого часу державних службовців може бути й збільшена. Так, ч. 4 ст. 56 Закону України «Про державну службу», вказує, що для виконання невідкладних або непередбачуваних завдань державні службовці, для яких законом не передбачено обмежень щодо роботи, на підставі наказу (розпорядження) керівника державної служби, про який повідомляється виборний орган первинної профспілкової організації (за наявності), зобов'язані з'явитися на службу та працювати понад установлену тривалість робочого дня, а також у вихідні, святкові та неробочі дні, у нічний час. За роботу в зазначені дні (час) державним службовцям надається грошова компенсація в розмірі та порядку, визначених законодавством про працю, або протягом місяця надаються відповідні дні відпочинку за заявами державних службовців. Тривалість роботи понад установлену тривалість робочого дня, а також у вихідні, святкові та неробочі дні, у нічний час не повинна перевищувати для кожного державного службовця чотирьох годин протягом двох днів підряд і 120 годин на рік (ч. 5 ст. 56 Закону України «Про державну службу») [4].

Таким чином, максимальна кількість годин, які державний службовець може працювати понад нормово законодавцем встановлена у 120 годин на рік. При цьому, нормальна тривалість робочого часу встановлена у 40 годин на тиждень, при цьому може застосовуватися і більш тривалий проміжок робочого часу.

Слід звернути увагу, що у Законі України «Про державну службу» поняття «робочий час» не використовується, натомість зазначено про службовий час. У Законі України «Про Національну поліцію» [5] термін «робочий час» взагалі відсутній. Наприклад, у Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків з військовослужбовцями Служби безпеки України, що затверджений наказом Служби безпеки

України від 12 грудня 2002 року № 443, відсутнє визначення «службового часу», проте у підп. «б» п. 1.3 вказано, що службовий час може об'єднувати в собі такі категорії як «робочий час» і «навчальний час» [6].

Отже, вбачається, що у нормативно-правових актах відсутнє визначення таких понять як: «службовий час поліцейського» та «робочий час поліцейського», що призводить до певної невизначеності. Таким чином, статтю 91 Закону України «Про Національну поліцію» слід змінити та викласти наступним чином: «Робочий час та час відпочинку поліцейських». Такі зміни б адаптували норми спеціального закону до норм Кодексу законів про працю та конкретно б вказували на нормальну тривалість робочого часу та механізм його становлення і випадки відхилення від нього.

Використання поняття «службовий час» замість «робочий час» є некоректним, оскільки відповідно до одного із основних принципів діяльності Національної поліції – безперервність (закріпленого у ч. 1 ст. 12 Закону «Про Національну поліцію» [5]) поліція забезпечує безперервне та цілодобове виконання своїх завдань. Тобто, із моменту вступу поліцейського до Національної поліції до моменту його звільнення він несе службу постійно, безперервно. Тому використання поняття «службового часу» як категорії, яку можна виміряти у часовому проміжку, є недоцільним. Весь час перебування поліцейського на службі є службовим часом. Що стосується правовідносин між поліцейським та роботодавцем в особі керівників територіальних органів Національної поліції, із приводу перебування на роботі, то варто говорити про робочий час, який є чітко регламентованим та протягом якого поліцейський підлягає правилам внутрішнього розпорядку, і зобов'язаний виконувати свої трудові обов'язки.

Відповідно до ст. 52 КЗпП України при п'ятиденному робочому тижні тривалість щоденної роботи (зміни) визначається правилами внутрішнього трудового розпорядку або графіками змінності, які затверджує власник або уповноважений ним орган за погодженням з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) підприємства, установи, організації з додержанням установленної тривалості робочого тижня [3]. Ч. 2 ст. 91 Закону вказує, що розподіл службового часу поліцейських визначається розпорядком дня, який затверджує керівник відповідного органу (закладу, установи) поліції [5].

Як бачимо, відсутнє чітке законодавче регулювання процесу розподілу службового часу поліцейських, що може стати причиною порушень права співробітників на відпочинок та мати негативним наслідком зниження ефективності виконання службових обов'язків, погіршення психологічного клімату у колективі. На нашу думку, необхідно доповнити Закон «Про Національну поліцію» чітким порядком визначення робочого часу поліцейським та вказати вид відповідальності, до якого може бути притягнуто відповідальну особу при порушенні трудових прав зазначених працівників. Варто даний порядок створити окремим нормативно-правовим актом для того аби не перевантажувати основний закон про поліцію.

У правовому регулюванні часу відпочинку поліцейських також існують певні особливості, спричинені специфікою їх роботи. У науці трудового права виділяють такі види часу відпочинку: перерва для відпочинку та харчування, вихідні дні, щотижневий безперервний відпочинок, святкові та неробочі дні, відпустки. Саме часом відпочинку поліцейських варто вважати щоденний відпочинок, до складу якого входить перерва для відпочинку та харчування. Згідно ст. 66 КЗпП працівникам надається перерва для відпочинку та харчування тривалістю не більше 2-х годин. Перерва не включається в робочий час та повинна надаватись, як правило, через чотири години після початку роботи. Час початку та закінчення перерви встановлюється правилами внутрішнього трудового розпорядку. Працівники використовують час перерви на свій розсуд. На цей час вони можуть відлучатися з місця роботи [3].

Щоденний відпочинок поліцейських можна визначити як вид відпочинку між робочими днями (змінами) у вигляді перерви в роботі між закінченням робочого дня (зміни) і початком наступного, коли поліцейський не виконує свої службові обов'язки. Даний вид відпочинку не є законодавчо закріплений, проте він починається одразу після закінчення робочого часу. Поліцейські також мають щотижневий відпочинок у вигляді двох вихідних днів (ч. 3 ст. 91 Закону України «Про Національну поліцію» [5]. Законодавець не наводить переліку щотижневих вихідних. У зв'язку із цим варто звернутися до ст. 67 КЗпП України, в якій вказано, що при п'ятиденному робочому тижні працівникам надаються два вихідні дні на тиждень, а при шестиденному робочому тижні – один вихідний день. При цьому загальним вихідним днем

є неділя. Другий вихідний день при п'ятиденному робочому тижні, якщо він не визначений законодавством, визначається графіком роботи підприємства, установи, організації, погодженим з виборним органом первинної профспілкової організації (профспілковим представником) підприємства, установи, організації, і, як правило, має надаватися підряд із загальним вихідним днем [3].

Наступним видом відпочинку поліцейських є святкові та неробочі дні. Так, у ч. 1 ст. 91 Закону України «Про Національну поліцію» вказано, що особливий характер служби в поліції передбачає службу в святкові та вихідні дні [6]. Ч. 4 ст. 91 Закону вихідні, святкові та неробочі дні є днями відпочинку для всіх поліцейських, крім залучених до виконання службових обов'язків [5]. На нашу думку, варто доповнити Закон нормою, в якій би було наведено перелік службових обов'язків, виконання яких може виникнути (або існує постійно) протягом вихідного, святкового або ж неробочого дня, та навести умови залучення поліцейських до їх виконання, по аналогії до переліку умов, наведених у ст. 71 КЗпП [3].

Частина 5 статті 91 Закону України «Про Національну поліцію» вказує, що поліцейським, які виконували службові обов'язки у вихідні, святкові та неробочі дні, крім поліцейських, які працюють у змінному режимі, відповідний час для відпочинку в порядку компенсації надається протягом двох наступних місяців [6]. Зазначені норми не відповідають нормам трудового законодавства, спрямованими на регулювання компенсації роботи у вихідні та святкові дні. Згідно ст. 72 КЗпП України робота у вихідний день може компенсуватися, за згодою сторін, наданням іншого дня відпочинку або у грошовій формі у подвійному розмірі [3].

Ст. 107 КЗпП України встановлює, що робота у святковий і неробочий день оплачується у подвійному розмірі працівникам, які одержують місячний оклад, - у розмірі одинарної годинної або денної ставки зверх окладу, якщо робота у святковий і неробочий день провадилася у межах місячної норми робочого часу, і в розмірі подвійної годинної або денної ставки зверх окладу, якщо робота провадилася понад місячну норму [3]. Із аналізованих статей видно, що працівнику у порядку компенсації може бути надано інший вихідний день або грошову форму компенсації. Вибір здійснюється саме працівником, однак співробітників поліції позбавили такого права. Враховуючи напружений графік роботи поліцейських, така відсутність

можливості вибору виду компенсації, може спричинити порушення права поліцейського на відпочинок. Адже можливе створення ситуації, коли протягом двох місяців йому не буде надано додаткового вихідного дня. Окрім того, недостатньо врегульовано порядок обліку робочого часу поліцейських, що також створює додаткові умови для порушення їх прав на відпочинок.

**Висновок:** Правове регулювання соціального захисту працівників поліції, яке виражене у Законі України «Про Національну поліцію», є більш адаптоване до норм трудового законодавства та для подальшого підвищення ефективності діяльності поліцейських необхідно: - категоріальний апарат нормативно-правових актів, які стосуються робочого часу поліцейських, привести до єдиного визначення поняття «робочий час» та замінити поняття «службовий час» на «робочий час»; - привести у відповідність до трудового законодавства норму стосовно визначення тривалості робочого часу поліцейських; - прийняти підзаконний нормативно-правовий акт, яким закріпити порядок регулювання процесу розподілу службового часу поліцейських задля недопущення порушень права співробітників на відпочинок та зниження ефективності виконання службових обов'язків, погіршення психологічного клімату у колективі; - доповнити Закон «Про Національну поліцію» нормами, які би вказували на вид відповідальності, до якого може бути притягнуто відповідальну особу при порушенні трудових прав поліцейських; - надати працівникам поліції права сам обирати вид компенсації за виконання роботи у святкові та неробочі дні; - удосконалити облік робочого часу поліцейських для визначення компенсації за роботу у вихідні, святкові та неробочі дні та доповнити Закон нормою, в якій би було наведено перелік службових обов'язків, виконання яких може виникнути (або існує постійно) протягом вихідного, святкового або ж неробочого дня, та навести умови залучення поліцейських до їх виконання, по аналогії до переліку умов, наведених у ст. 71 КЗпП.

#### Список використаної літератури:

1. Пахар І.В. Умови праці в органах внутрішніх справ як соціальна категорія. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2002. № 18. С. 491-494.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Кодекс законів про працю України. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. Додаток до № 50.

- 
4. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 4. Ст. 43.
5. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
6. Про розслідування та облік нещасних випадків з військовослужбовцями Служби безпеки України: Наказ Служби безпеки України від 31 березня 1999 року № 77 (втратив чинність). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0283-99#Text>.
- 

**Zaitsev S. Yu. Legal regulation of working time and rest time of police officers**

*The article examines the problematic aspects of the legal regulation of working hours and rest time of police officers. An appropriate level of social protection for police officers creates a safe psychological space for police officers. In this regard, the new Law of Ukraine «On the National Police» pays considerable attention to the social protection of police officers, in particular, highlights such components as working time and rest time. The Law «On the National Police» is more adapted to the norms of the labor legislation of Ukraine. The regulation of the issue of working time and rest time of police officers at a special legislative level will help improve the image of the service in the National Police. Based on the analysis, the author concludes that the legal regulation of the social protection of police officers, expressed in the Law of Ukraine «On the National Police», is more adapted to the norms of labor legislation and in order to further improve the efficiency of the police, it is necessary: a categorical apparatus of regulatory legal acts related to the working time of police officers, bring to a unified definition of the concept of «working time» and replace the concept of «working time» with «working time»; to harmonize with the labor legislation the norm regarding the determination of the working hours of the police officers; to adopt a by-law normative legal act, which fixes the procedure for regulating the process of distributing police time to prevent violations of the right of employees to rest and reduce the efficiency of performing official duties, worsening the psychological climate in the team; supplement the Law «On the National Police» with norms indicating the type of responsibility to which a responsible person may be held in case of violation of the labor rights of police officers; give police officers the right to choose the type of compensation for work performed on holidays and non-working days; - to improve the accounting of the working time of police officers to determine compensation for work on weekends, holidays and non-working days and supplement the Law with a norm that would include a list of official duties that may occur (or exist permanently) during a weekend, holiday or non-working day and bring the conditions for involving the police in their implementation, by analogy with the list of conditions given in article 71 Labor Code of Ukraine.*

**Key words:** social protection, police, police officers, working time, rest time, national police of Ukraine.